

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หลักการแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 การบริหารการศึกษา

1.2 การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

1.3 การบริหาร โดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคล

1.3 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.6 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา พ.ศ. 2543

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 การบริหารการศึกษา

1.1.1 ความหมายของการบริหาร

การบริหารเป็นการทำงานร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย และงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานมีนักวิชาการให้ความหมายของการบริหารไว้ดังนี้

การบริหารเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ พันธ์ หันนาคินทร์ (2524 : 5) ซึ่งคล้ายกับ สมยศ นาวิการ (2536 : 18) ที่ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ และใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ข : 6) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบใช้ทรัพยากรและเทคนิคอย่างเหมาะสม เช่นเดียวกับ หุบ กาญจนประกร (อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน .2521 : 6) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคล (Group) ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ที่ร่วมกัน ปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน สำหรับ ชาญชัย อาจินสมาจาร (2541 : 39) ได้ให้ความหมาย การบริหาร ไว้ว่า หมายถึง ความพยายามที่จะสั่ง เนะ และผสมผสานความพยายามของมนุษย์ ซึ่งมีจุดรวมที่มุ่งสู่จุดหมายปลายทาง หรือเป้าหมายบางอย่าง การบริหารเป็น กิจกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในองค์การซึ่งมีหน้าที่สั่งการให้ความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน **ยราชภัฏมหาสารคาม**

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหาร คือ การวางแผนอย่างมีศิลปะในการทำงาน ร่วมกันกับผู้อื่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้กระบวนการอย่างมีระบบ ตลอดจนเทคนิคต่างๆอย่างเหมาะสม

1.1.2 ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา (Educational administration) เป็นสาขาหนึ่งของการบริหารทั่วไป (General administration) และได้วิวัฒนาการมาจนเป็นการบริหารที่มีลักษณะเฉพาะ มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายการบริหารการศึกษาไว้ ดังนี้

เมธี ปิณฑนานนท์ (2525 : 2) ได้กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการหรือการให้บริหารด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับกิจการการศึกษาร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

ภิญโญ สาธร อ้างถึงใน อคิษฐ์ ชาติคำแหง (2525 : 8) นักการบริหารการศึกษาของไทย ได้อธิบายความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่างๆ

3. เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ภิญโญ สาร (2526 : 256) ได้แบ่งงานบริหารโรงเรียนไว้ 8 ประการ คือ การบริหารบุคลากร การปกครอง และการแนะแนวนักเรียน การบริหารวิชาการ การบริหารที่เกี่ยวกับหลักสูตร การจัดระบบการบริหาร โรงเรียน การจัดการสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การบริหารธุรการเอกสารการเงิน การบริการต่างๆและการประเมินผลงาน

จรูญ มุ่งการนา (2535 : 18) กล่าวถึงภารกิจการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษาได้เป็น 6 งานคือ

1. งานวิชาการ เป็นงานหลัก เป็นหัวใจของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องบริหารโดยยึดเป้าหมาย คือคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ
2. งานบุคลากร เป็นงานสำคัญอีกงานหนึ่งซึ่งประกอบด้วยครู นักเรียน คนงานภารโรง
3. งานกิจการนักเรียน เป็นงานให้บริการต่างๆเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย เช่น งานแนะแนว งานอาหารกลางวัน ชมรมต่างๆ
4. งานธุรการ การเงินและพัสดุ ได้แก่ งานสารบรรณ พักตร์ ครุภัณฑ์ การเงิน
5. งานอาคารสถานที่ ได้แก่ อาคารสถานที่รวมทั้งสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน
6. งานความสัมพันธ์กับชุมชน ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ต่อชุมชน ทั้งที่ส่วนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนมีส่วนที่จะเข้าไปพัฒนาชุมชน

จากภารกิจงานที่กล่าวมาแล้วเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หลักของการบริหารโรงเรียนสามารถจำแนกงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. งานหลัก เป็นงานที่ให้นักเรียนบรรลุจุดหมายของหลักสูตร โดยตรงซึ่งได้แก่งานวิชาการ นั้นเอง
2. งานสนับสนุน เป็นงานที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานหลักเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการที่จะบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จนั้นผู้บริหารโรงเรียนคือ บุคคลที่จะส่งเสริมผลักดันให้ประสบผลสำเร็จได้ โดยอาศัยปัจจัยอื่นเป็นแรงสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร ครู นักเรียน คนงาน ภารโรง ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการโรงเรียน งบประมาณวัสดุอุปกรณ์ และที่สำคัญก็คือ ระบบการจัดการหรือการบริหารที่ดี

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้ประสบผลสำเร็จต้องบริหารงานโดยยึดแนวนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยปฏิบัติตามภารกิจครอบคลุมงาน 6 งาน คือ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 ค : 4) ได้กำหนดภารกิจหลักของงานบริหารโรงเรียนไว้ 6 งาน คือ งานวิชาการ งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งการบริหารโรงเรียนเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ผู้บริหาร โรงเรียนต้องร่วมมือกับบุคลากรในโรงเรียนและคณะกรรมการ โรงเรียน ภายในขอบเขตที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายให้การบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคม ตามที่รัฐบาลกำหนดและสังคมคาดหวัง

งานวิชาการ

งานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญที่สุด ถือว่าเป็นหัวใจของโรงเรียน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 4) ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการครอบคลุมงานต่างๆ ดังนี้

1. งานหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานวัดผลและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศภายใน
7. งานอบรมทางวิชาการ

งานบุคลากร

การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษานั้น มีขอบข่ายของการบริหารเช่นเดียวกับหน่วยงานทั่วไป เพียงแต่ภารกิจของบุคลากรบางอย่าง เช่น การบรรจุแต่งตั้ง การคัดเลือกบุคลากรได้ดำเนินการเสร็จสิ้นในระดับอำเภอและจังหวัดแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากระดับโรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติ ซึ่งรับนโยบายมาจากหน่วยงานรับผิดชอบการประถมศึกษา ดังนั้น งานบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา จึงเน้นเฉพาะภารกิจต่อไปนี้

1. การกำหนดความต้องการของบุคลากร

1. การจับบุคคลเข้าปฏิบัติงาน
2. การควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศบุคลากร
3. การชำระรักษาบุคลากร
4. การประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากร

งานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นในส่วนที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งจะจัดควบคุมสนับสนุนการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมนักเรียนทุกๆด้าน ให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และส่งผลถึงการพัฒนาชุมชนอีกด้วย งานกิจการนักเรียนเป็นงานสำคัญอีกงานหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของหน่วยงานกิจการนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา มีกิจกรรมหลักที่สำคัญ ได้แก่

1. กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาพ.ศ.2523
ระเบียบที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน เช่น
 - 1.1 การจัดทำเขตนบริการ
 - 1.2 การจัดสำมะโนนักเรียน
 - 1.3 การเกณฑ์และการรับนักเรียน
 - 1.4 การปฐมนิเทศผู้ปกครอง
 - 1.5 การแก้ไขปัญหานักเรียนขาดเรียน
2. กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน เช่น
 - 2.1 การบริการสุขภาพ
 - 2.2 การจัดบริการอาหารกลางวัน
 - 2.3 การบริการแนะแนว
 - 2.4 การบริการนักเรียนขาดแคลน
 - 2.5 ทู่นการศึกษา
3. กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า เช่น
 - 3.1 การติดตามผลนักเรียน
 - 3.2 การตั้งสมาคมศิษย์เก่า
 - 3.3 การสรรหาและยกย่องคนดีเด่น
4. กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน

- 4.1 กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย
- 4.2 กิจกรรมการส่งเสริมการสร้างวินัยในโรงเรียน
- 4.3 กิจกรรมการจัดตั้งชุมนุมต่างๆ
- 4.4 กิจกรรมการจัดตั้งสหกรณ์นักเรียน
- 4.5 การจัดทัศนศึกษา
- 4.6 การจัดกีฬา
- 4.7 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรม
- 4.8 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน

งานธุรการการเงินและพัสดุ

เป็นงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการสนับสนุนส่งเสริมงานอื่นๆของโรงเรียนให้สามารถดำเนินไปตามจุดหมายที่วางไว้ งานนี้จึงเปรียบได้กับส่วนที่คอยประสานและสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถดำเนินการตามภาระหน้าที่ด้วยความราบรื่นขอบข่ายของงานธุรการการเงินและพัสดุประกอบด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1. งานสารบรรณ
2. การดำเนินงานทั่วไปของโรงเรียนตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
3. จัดทำ ควบคุม ดูแล เอกสาร หลักฐานต่างๆ เช่น สมุดหมายเหตุ ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ สถิติต่างๆ
4. การปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียน
5. งานธุรการการเงิน ที่กำหนดไว้ในระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับอื่นๆ

งานอาคารสถานที่

การบริหารงานอาคารสถานที่และบริเวณ ก็คือ งานบริหาร การจัดดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่และบริเวณ ที่ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีบุคลากรในโรงเรียนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วยขอบข่ายของงานอาคารสถานที่ มีดังนี้

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ หมายถึง การวางผังที่ตั้งอาคาร การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่งจัดระเบียบให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียน ตลอดจนการรื้อถอนอาคาร
2. การใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การกำหนดแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุดต่อการเรียนการสอน โดยตรงและต่อการเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียน

ของนักเรียนและชุมชน

3. การควบคุมดูแลสถานที่ หมายถึง การควบคุมดูแลโดยทั่วไปเป็นการกำกับติดตามการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่ง โดยรวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

4. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ หมายถึง การประดับตกแต่ง และซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้คงสภาพ หรือเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด

5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินการประเมินผลการใช้เพื่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแนวทาง การดำเนินการด้านนี้ให้เหมาะสม เพื่อประโยชน์สูงสุด และเพื่อเก็บข้อมูล สำหรับการวางแผนดำเนินงานอาคารสถานที่ของปีต่อไป

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปแล้วจะดำเนินไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2532 ข : 23) วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1. เพื่อให้ชุมชนเข้าใจอันคือโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือและความสะดวกในการดำเนินงาน
2. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน คือ บุคคล วัสดุ และสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินงานของโรงเรียนได้
3. เพื่อให้โรงเรียนได้รับความสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุมชน ทั้งด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน
4. เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่น ๆ อันจะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
5. เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการ บรรลุเป้าหมายได้สะดวก
6. เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในหน่วยงาน อันจะทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
7. เพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้นโดยเป็นผลกระทบจากชุมชน

ในปัจจุบันสำนักงานปฏิรูประบบการศึกษา ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการบริหารการศึกษาแนวใหม่เป็นการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Based Management)

(SBM) เริ่มใช้ครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1980 แล้วแพร่หลายไปยังประเทศอื่น ปัจจุบันมีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานครอบคลุมทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้งกำลังถูกนำมาใช้ในประเทศไทย ตามสารบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 40 ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษาโดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยยึดหลักการและแนวทางการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการยึดหลักการและแนวคิด ที่ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรตามกรอบหลักสูตรแกนกลางสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง มุ่งส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และมุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาการศึกษา

2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงบประมาณ ยึดหลักความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคทางโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน มุ่งเน้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการงบประมาณยึดหลักการกระจายอำนาจมุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณตามมาตรฐาน การจัดการทางการเงินและมุ่งส่งเสริมการระดมทรัพยากรและการลงทุน

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล ยึดหลักการบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรอย่างค้ำคูณเนื่องมีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลและหลักธรรมาภิบาล

4. ด้านการบริหารทั่วไป

การบริหารทั่วไป ให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการด้วยตนเองให้มากที่สุดมุ่งส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการ มุ่งพัฒนาองค์กรให้เป็น

องค์กรสมัยใหม่ และถือว่าการบริหารทั่วไปเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและสนับสนุนให้การบริหารงานอื่นๆบรรลุตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในระยะเริ่มแรก คณะกรรมการสถานศึกษา (The school board) และผู้ตรวจการ ต้องทำหน้าที่สนับสนุนสถานศึกษาที่บริหารแบบ SBM ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะกำหนดวิธีการดำเนินการของแต่ละสถานศึกษาเพื่อไปสู่เป้าหมายของเขต สิ่งสำคัญก็คือ ต้องมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ตรวจการ สำนักงานเขตการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และสภา SBM ข้อตกลงดังกล่าวจะต้องตกลงไว้อย่างชัดเจนถึงมาตรฐานที่แต่ละสถานศึกษาจะต้องใช้ในการตรวจสอบผลการดำเนินงาน

สิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงาน SBM สรุปได้ดังนี้

1. SBM จะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งจากบุคลากรในสถานศึกษา
2. SBM จะประสบความสำเร็จได้มากขึ้น ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 5 ปี หรือมากกว่านั้น
3. สถานศึกษาและบุคลากรในเขตการศึกษา ต้องได้รับการฝึกอบรมการบริหารงาน รวมทั้งต้องเรียนรู้การปรับบทบาท แนวทางและการสื่อสารในแนวทางใหม่
4. ต้องสนับสนุนงบประมาณเพื่อการฝึกอบรมและให้เวลาบุคลากรในการพบปะหารือกัน
5. ผู้บริหารในหน่วยงานกลาง ต้องโอนอำนาจไปยังผู้บริหารสถานศึกษา ขณะเดียวกันผู้บริหารสถานศึกษาต้องแบ่งอำนาจความรับผิดชอบนั้น ไปยังครูและผู้ปกครองนักเรียน

ข้อบกพร่องของ SBM

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางครั้งทำให้เกิดความคับข้องใจและมักทำให้การทำงานล่าช้ากว่าการใช้วิธีเผด็จการ สมาชิกในสภาต้องสามารถทำงานตามแผนและงบประมาณที่กำหนด ซึ่งทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีเวลาไปทำงานส่วนอื่นน้อยลง ครูและสมาชิกชุมชนที่มีส่วนร่วมในสภาอาจมีความต้องการฝึกอบรมในสาระที่เกี่ยวกับงบประมาณ ในขณะที่ครูบางคนอาจไม่สนใจในกระบวนการงบประมาณหรือไม่ต้องการเสียเวลาให้กับเรื่องดังกล่าว

ประโยชน์ของ SBM

1. เปิด โอกาสให้ผู้มีความสามารถในสถานศึกษามีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

2. ให้ชุมชนมีสิทธิมีเสียงตัดสินใจที่สำคัญ
3. ให้มีความสำคัญกับการตรวจสอบเพื่อการตัดสินใจ
4. นำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ที่กว้างขวางในการออกแบบงาน/โครงการ
5. ปรับวิธีการจัดสรรทรัพยากร เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาของแต่ละสถานศึกษา
6. นำไปสู่การจัดสรรงบประมาณที่แท้จริง ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและครูได้มี

ความตระหนักในสถานภาพทางการเงินของสถานศึกษา การจำกัดการใช้จ่าย และค่าใช้จ่ายที่ใช้ในโครงการต่างๆ

7. เพิ่มขวัญกำลังใจให้ครูและอบรบปลูกฝังการเป็นผู้นำใหม่ในทุกระดับ

SBM ส่งผลต่อบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร

คณะกรรมการสถานศึกษาต้องสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และกำหนดนโยบายกว้างๆ ให้กับเขตการศึกษาและสถานศึกษาแต่การบริหารสถานศึกษาแบบ SBM จะไม่เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองที่ชอบธรรมของสถานศึกษา บทบาทของคณะกรรมการจะเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในการปรับไปสู่ระบบ SBM การจัดสรรงบประมาณในระบบ SBM ส่วนใหญ่แต่ละสถานศึกษาจะได้รับงบประมาณเป็นก้อน ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำไปใช้จ่ายตามความเหมาะสมแต่ละสถานศึกษาจะกำหนดวิธีการใช้จ่ายที่ได้รับการจัดสรรจากเขตการศึกษาแบบเป็นก้อนในด้านบุคลากร อุปกรณ์การสอน และการบำรุงรักษา ในบางเขตการศึกษา งบประมาณส่วนเกินสามารถนำไปใช้ในปีถัดไปหรือเปลี่ยนไปใช้ในโครงการอื่นที่ต้องการงบประมาณเพิ่มเติมซึ่งเป็นแนวทางที่สนับสนุนให้มีการวางแผนระยะยาวที่มีประสิทธิภาพ

การตัดสินใจในระดับสถานศึกษา

เขตพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่จะจัดตั้งสภาบริหารสถานศึกษา(School management councils) ขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครองและครู และในบางกรณีอาจจะประกอบด้วยประชาชนและบุคลากรสนับสนุนและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา สภาดังกล่าวจะทำหน้าที่ประเมินความต้องการและพัฒนาแผนการดำเนินงานซึ่งครอบคลุมถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่สามารถวัดได้ ที่สอดคล้องกับนโยบายสภาของสถานศึกษา ในบางเขตการศึกษา สภาบริหารจะทำหน้าที่ตัดสินใจในระดับสถานศึกษาเป็นส่วนใหญ่ บางเขต สภาบริหารจะทำหน้าที่แนะนำผู้บริหารเพื่อการตัดสินใจ ทั้งสองกรณี

ผู้บริหารจะมีบทบาทอย่างกว้างขวางในกระบวนการตัดสินใจทั้งในแง่ของการตัดสินใจเป็นทีม หรือเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นสุดท้าย (การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา : แนวทางการดำเนินงาน. 2537 : 1-3)

1.3 การบริหารโดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคล

ในปัจจุบันระบบการบริหารการประถมศึกษาไม่เหมือนในอดีต มีรูปแบบแตกต่างไปจากเดิม ซึ่งเป็นผลมาจากการปรับปรุง โครงสร้างและระบบการบริหารการศึกษานับพื้นฐานของหลักที่สำคัญ 9 ประการ คือ

1. เอกภาพในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา
2. ความพร้อมและความสามารถของท้องถิ่น
3. ความเสมอภาคของผู้เรียน
4. ขวัญและกำลังใจและ โอกาสก้าวหน้าของครู
5. การวินิจฉัยปัญหาตัดสินใจโดยองค์คณะบุคคล
6. การสนองความต้องการของท้องถิ่น
7. ความสอดคล้องของระบบบริหารการประถมศึกษาและการปกครองประเทศ
8. ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากร
9. ประสิทธิผลของการจัดการศึกษา

คำว่า คณะกรรมการ วาร์เนย์ (Varney . 1997 : 153) กล่าวว่า คำว่า “ทีม” นั้นเกินกว่าความหมายที่ว่ามีคนมารวมกันหลายๆ ที่จริงทีมจะมีประสิทธิภาพมากต่อเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และ ได้ร่วมกันทำในสิ่งที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ให้ความสนใจต่อเจตคติและทักษะของสมาชิก ซึ่งอาจรวมถึงสิ่งต่างๆ เช่น ภาวะผู้นำในกลุ่มหรือทีม การทำงานในกลุ่มหรือทีม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เข้ามารวมกันแต่ละคน จะต้องรับรู้หรือเข้าใจในวัตถุประสงค์ ตลอดจนแบ่งภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ ข้อตกลงต่างๆของกลุ่มในการปฏิบัติงานร่วมกัน ตรงตามความคิดของเดิม แยมเสมอ (2524 : 115) กล่าวว่า คณะกรรมการ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พิจารณาตัดสินว่า หากคำวินิจฉัยหรือข้อตกลงร่วมกัน แต่โดยทั่วไป คณะกรรมการ หมายถึง กลุ่มคนที่มารวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 54) ได้ให้ความหมายว่าเป็นรูปแบบการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคคลหลายคนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวินิจฉัย ตัดสินและวางแผน แนวทางที่สำคัญให้ฝ่ายปฏิบัตินำไปดำเนินการ การดำเนินการเช่นนี้จะก่อให้เกิดผลดีต่อการมีโอกาสร่วมพิจารณา และผู้ร่วมงานเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ

มีความผูกพันกับหน่วยงานที่ตนสังกัด การเปิดโอกาสให้บุคคลหลายคนร่วมเป็นคณะบุคคลหรือ คณะกรรมการ ได้ร่วมมือกันบริหารงาน วินิจฉัยปัญหา กำหนดนโยบาย แนวทางในการปฏิบัติงาน ย่อมจะทำให้การบริหารงาน การพิจารณา การวินิจฉัยรอบคอบ เอื้อประโยชน์แก่ทุกฝ่ายและ จะเกิดผลดีคือส่วนรวม

ธงชัย สันติวงษ์ (2533 : 320) เสนอแนะไว้ว่า คณะกรรมการ หมายถึง กลุ่มของคน ที่เข้ามาร่วมตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆภายในองค์กร กลุ่มของกรรมการนี้อาจ จะรวมกันขึ้นในลักษณะไม่เป็นทางการก็ได้แต่ในทางปฏิบัติที่คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมักจะมีการ ตั้งอย่างเป็นทางการเพื่อรวมเอาคนจากฝ่ายต่างๆมาช่วยพิจารณาและแก้ไขปัญหาทั่วไปในองค์กร

เจ็ดศักดิ์ ชูศรี (2524 : 21) กล่าวไว้ว่า ในการทำงานระบบคณะกรรมการหรือกลุ่ม ที่จะช่วยในการดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สมาชิกกลุ่มควรมีลักษณะดังนี้

1. ทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานอย่างชัดเจน
2. สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงานของกลุ่ม

การทำงานของกลุ่มต้องยึดหลักประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นสมาชิกทุกคนในกลุ่ม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีความสามัคคีมีการปรับปรุงวิธี ทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ในการปรับปรุงงานนั้นจะต้องมาจากความคิดเห็นของกลุ่มประธานกลุ่มใช้ แบบผู้นำที่เหมาะสมมีความจริงใจต่อกลุ่มสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้สมาชิก ได้แสดงความคิดเห็น สร้างสรรค์และกระตือรือร้นที่จะทำงานสมาชิกต้องถือประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญกว่าประโยชน์ ส่วนตน

สุวกิจ ศรีปีดดา (2533 : 130) ได้ให้ความหมาย การบริหารแบบคณะกรรมการว่า หมายถึง การมอบอำนาจในการตัดสินใจในกิจการขององค์กรให้แก่บุคคลกลุ่มหนึ่งหรือหลาย กลุ่ม แต่ละกลุ่มก็จะมีหน้าที่รับผิดชอบงานของตน การบริหารองค์กร โดยคณะกรรมการนี้ใช้หลักการว่าให้มีคณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบ องค์กรคณะกรรมการมีจำนวนเท่าใดนั้นให้เป็นไปตาม ข้อกำหนดขององค์กร คณะกรรมการมีทั้งกรรมการที่อยู่ประจำและอยู่ชั่วคราว หรืออยู่ตามวาระ กำหนด

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การทำงานโดยองค์คณะบุคคล จะบังเกิดผลดีได้นั้น สิ่งสำคัญที่สุดได้แก่ สมาชิกทุกคนในคณะกรรมการต้องมีความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ ร่วมมือร่วมใจกันทำงานอย่างเต็มที่ เคารพนับถือ และมีความจริงใจต่อกันในการบริหารงาน จะต้องตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นประชาธิปไตยถูกต้องและยุติธรรมตลอดจนต้องยึดถือประโยชน์ ส่วนรวมเป็นสำคัญ ในทางตรงข้ามหากสมาชิกดังกล่าวขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

ขาดความจริงใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง มากกว่าส่วนรวมแล้ว การทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการก็จะประสบความล้มเหลวได้

อย่างไรก็ตามในการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ ย่อมมีทั้งผลดีและผลเสีย ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและปัจจัยแวดล้อมหลายอย่าง

ประธาน คณะกรรมาธิการ (2529 : 177-178) กล่าวว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการย่อมก่อให้เกิดทั้งผลดีและเสียในการบริหารงานหรือการทำงานได้ ซึ่งเป็นข้อที่น่าสังเกตคือ

ผลดีของคณะกรรมการ คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นอาจมีผลดังนี้

1. เป็นการทำงานที่อาศัยพลังความคิด สติปัญญาของบุคคลต่างๆที่มีความรู้ ประสบการณ์มาช่วยกันขบคิดหรือทำงานร่วมกันจะทำให้งานหรือผลที่ได้เป็นงานคุณภาพมีคุณค่ามากที่สุด

2. เป็นการหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ในทำนองหลายความคิดหรือหลายห้วงดีกว่าห้วงเดียว เป็นการทำงานที่รอบคอบถี่ถ้วน วิพากษ์ วิจารณ์ โดยละเอียด

3. เป็นการทำงานที่มีส่วนในการเสริมสร้างการประสานงานหรือในการทำงานหรือในการบริหาร ระบบคณะกรรมการจะมีส่วนร่วมช่วยให้การบริหารงานหรือการทำงานมีการประสานได้ดีที่สุด

4. เป็นหนทางที่ก่อให้เกิดความสามัคคี การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในการทำงาน เพราะต่างคนที่มีาร่วมงานก็คงมีความคุ้นเคยเป็นกันเองได้

5. เป็นหลักประกันความบริสุทธิ์ยุติธรรม ในการทำงานที่อาจมีคำครหาว่าตัดสินวินิจฉัยอะไรที่นำไปโดยคนๆเดียว อาจมีกรณีเล่นพรรคเล่นพวก หรือกระทำทุจริตต่างๆแล้วการทำงานของคณะกรรมการก็อาจเป็นเครื่องประกันในเรื่องดังกล่าวได้

6. ระบบคณะกรรมการเป็นวิธีการทำงานที่ดีตามหลักการในการบริหารแบบประชาธิปไตย เพราะทำให้คณะกรรมการได้มีส่วนร่วมในการทำงานการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจได้เป็นประโยชน์ในลักษณะของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

7. ระบบคณะกรรมการเป็นหนทางหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศในการทำงาน ทำให้บุคคลในองค์กรมีฐานะหรือบทบาทความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น และเป็นหนทางซึ่งนำมาในการแสดงความสามารถในการทำงาน ตลอดจนเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในการทำงานได้

ผลเสียของคณะกรรมการ คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นเป็นธรรมดาเมื่อมีผลดีก็ต้องมีผลเสียซึ่งอาจมีอยู่บ้าง คือ

1. ในกรณีที่แต่งตั้งบุคคลเดียวเป็นกรรมการมากมายหลายคณะ อาจทำให้มีผลกระทบ

ต่อตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลนั้นได้ ซึ่งต้องทำให้บุคคลนั้นต้องอุทิศตนให้กับกรรมการตำแหน่งต่างๆที่ได้รับจนไม่มีเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ประจำ

2. ในการทำงานของคณะกรรมการที่มีการอภิปรายมากหาข้อยุติได้ยาก อาจใช้เวลาประชุมเนิ่นนานจะมีผลเสียขึ้นได้ในลักษณะล่าช้า ซึ่งในการบริหารจะต้องหลีกเลี่ยงความล่าช้า ซึ่งในการบริหารจะต้องหลีกเลี่ยงความล่าช้า แต่การทำงานของคณะกรรมการบางชุดบางคณะกลับสร้างความล่าช้าขึ้นได้ ต้องระมัดระวังเหมือนกัน

3. การทำงานของคณะกรรมการอาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการปิดความรับผิดชอบของบุคคลที่พึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบ และโดยปกติบุคคลที่ต้องทำการตัดสินใจทำให้การทำงานเกิดความรวดเร็ว หรือเป็นวิสัยของการทำงานที่มีความรับผิดชอบที่เป็นความต้องการในการบริหารงาน แต่ระบบคณะกรรมการต่างก็ดูเป็นเครื่องมือในการปิดความรับผิดชอบได้

4. การแต่งตั้งคณะกรรมการนั้นจะต้องระมัดระวังอย่างมากที่อาจจะมีการทำงานของคณะกรรมการที่ซับซ้อนและซ้ำกัน การทำงานที่สับสนหาข้อยุติได้ยากเป็นการทำงานที่เปลืองคน เปลืองเงินและเวลาโดยไม่จำเป็น

5. ระบบคณะกรรมการเมื่อมีผลดี ผลเสียก็ต้องมีอยู่ดังได้กล่าวมาแล้ว ในบางครั้งการที่บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการก็มีความกระตือรือร้น เป็นเกียรติ เป็นความดีความชอบ แต่บุคคลที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งก็อาจมีความอิจฉาริษยากันขึ้นได้ในเรื่องของผลประโยชน์ เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นซึ่งมีผลกระทบต่อความสามัคคีได้

กรมท ทองธรรมชาติ และคณะ (2525 : 66-67) กล่าวย่ำว่า องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การทำงานในระบบคณะกรรมการประสบความสำเร็จ มี 3 ประการดังนี้

1. ความตั้งใจจริงของผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการที่จะใช้ คณะกรรมการเพื่อช่วยในการบริหารงาน หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

2. ลักษณะของปัญหาที่มอบหมายให้ศึกษาและเสนอแนะ จะต้องมีความสำคัญชัดเจน จำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน และเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้จริงในทางปฏิบัติ

3. คณะกรรมการ ประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ที่ให้ประโยชน์แก่การดำเนินงานของคณะกรรมการมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และเป็นผู้ที่มีเวลาพอที่จะปฏิบัติงานให้แก่คณะกรรมการ

พรณี ประเสริฐวงศ์ และคณะ (2523 : 150) ได้กล่าวถึงข้อเสียในการบริหารงานในรูปคณะกรรมการว่า

1. เป็นการสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย

2. อาจทำให้เกิดการตัดสินใจปัญหาโดยการประนีประนอม

3. ไม่สามารถหาข้อยุติได้
4. มีแนวโน้มจะทำลายตัวเอง
5. เป็นการกระจายความรับผิดชอบ
6. อาจถูกกลุ่มคนทำลาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 59) ได้กล่าวถึงข้อเสียของการตัดสินใจโดยคณะกรรมการพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก เช่น การเดินทาง เวลาประชุม ภารกิจผู้เข้าประชุม เป็นต้น

2. ผู้ร่วมตัดสินใจอาจใช้ความประนีประนอม แทนการใช้เหตุผล เนื่องจากเกรงใจ ไม่อยากเสียเวลา เป็นต้น

3. ยากที่จะกำหนดความรับผิดชอบ
4. ทำให้เรื่องล่าช้า ชืดเยื้อ ในกรณีที่ไม่สามารถหาข้อยุติได้
5. อาจถูกอิทธิพลของบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ครอบงำ
6. การควบคุมโดยประธานทำได้ยากในการตัดสินใจบางเรื่อง
7. มักไม่มีการติดตามผล ให้มีการนำมติที่ประชุมไปปฏิบัติ

8. ถ้าแบ่งงานไม่ชัดเจน และเข้าใจไม่ตรงกัน การปฏิบัติงานของคณะกรรมการอาจมีลักษณะซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของผู้บริหารหรือ หน้าที่ขององค์การที่ได้รับมอบหมายโดยตรงในกิจการนั้นอยู่แล้ว

ทั้งผลดีผลเสีย ที่กล่าวมาในการบริหารรูปแบบคณะกรรมการ เช่น ในเรื่องการตัดสินใจ การร่วมมือร่วมใจในการทำงาน การรวมเอาบุคคลจากหลายสาขาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ในองค์การมาร่วมแก้ไขปัญหาให้มีประสิทธิภาพ เป็นการกระจายอำนาจให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน เป็นการกระจายอำนาจให้บุคคลตามแนวทางประชาธิปไตย ถึงอย่างไรก็ดีต้องมีเสีย ผลเสียคือ ทำให้งานล่าช้าเสียเวลา เปลืองคนเปลืองเงิน การประนีประนอม ขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง ฉะนั้นถ้าหากกำหนดกลไกในการทำงานให้รัดกุม การกำหนดบทบาทหน้าที่ และทุกคนทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่เห็นแก่ส่วนตนแล้วข้อบกพร่องต่างๆหรือปัญหาต่างๆคงจะลดน้อยลงหรือหมดไปในที่สุด

1.4 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชนคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีตแต่ลักษณะบทบาทและภารกิจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละช่วง ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8-11)

ในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษาไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมนั้นๆ

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการตำบล ประกอบด้วย กรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าธิการวัด ซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวด ในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คนมีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ทำนุบำรุง หาเด็กเข้าเรียน หาดูมาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้ว่า โรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหา จำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นตำแหน่ง รวมทั้งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องด้วยมีข้อมูลจากผลการวิจัยมากมายยืนยันว่า การดำเนินการของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งความพร้อมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียน ความพึงพอใจในผลงานของตนเองการให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ฯลฯ ประกอบกับมีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการประจำโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

พ.ศ. 2540 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย

คณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดการประชุมทางไกล เรื่องบทบาท คณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหาร โรงเรียนและประธานคณะกรรมการ โรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศ ผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ประเทศไทย ช่อง 11 และวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่มีการถ่ายทอดสดเสียงทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2541

หลังจากคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการมากมาย ผลจากการวิจัยมีหลายประการที่น่าสนใจ คือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนในส่วนโครงสร้างของคณะกรรมการ โรงเรียน เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนยังเน้นด้านการสนับสนุน การดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่าการกำหนดนโยบายและการร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน จากผลการวิจัยดังกล่าว ประกอบกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 24 พฤษภาคม 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น และจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้เพิ่มเติมรูปแบบในปี พ.ศ. 2545 อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินับเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการ โรงเรียนและเปิด โอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด นับแต่ครั้งที่เป็นการศึกษาประชาบาล หรือการศึกษาของประชาชนก็มีคณะกรรมการตำบลเป็นผู้จัดการศึกษาประจำ โรงเรียนเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในการจัดการศึกษา ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียน พ.ศ. 2539 ก็มีคณะกรรมการ โรงเรียน เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาและปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา พ.ศ. 2543 ซึ่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงนับวันแต่จะมากและเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ

1.5 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้เกี่ยวข้อง

1.5.1 บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ บุคคลที่มีความตั้งใจเสียสละและอุทิศตนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของชุมชนและท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับซึ่งมีหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 สอดคล้องกับมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน
6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนที่ได้กำหนดไว้ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 มีความสำคัญมากต่อการพัฒนา การศึกษาของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ จำเป็นที่จะต้องรับรู้ บทบาทของตนเองและรอบรู้ในเรื่องของการจัดการศึกษาพอสมควรเพื่อที่จะได้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ต่อการบริหารโรงเรียน รายละเอียดบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา มีดังนี้

1. กำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาของสถานศึกษา

นโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษา เป็นเสมือน “เข็มทิศ” ที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายปลายทางของความสำเริง ดังนั้นเพื่อให้แผนพัฒนาสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ควรมีบทบาทที่ควบคู่กันดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและการจัดทำแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
3. นำเสนอร่างนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษา ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา
4. นำนโยบาย และแผนไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาหาความรู้ และทำความเข้าใจเรื่อง การวางแผน และการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา จากเอกสารและแหล่งความรู้ต่างๆ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำร่างนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
3. พิจารณากำหนดนโยบาย และแผนพัฒนา การศึกษาของสถานศึกษา

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

ก่อนสิ้นปีงบประมาณ สถานศึกษานำนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานในปีงบประมาณต่อไป ซึ่งแผนปฏิบัติการดังกล่าว จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาก่อน สถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาจะมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
2. นำนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาและงบประมาณที่ได้รับ มาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
3. เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี
5. ประเมินผลการดำเนินการเป็นระยะและนำผลมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง
6. สรุปผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีและรายงานผลตามที่ระเบียบกำหนด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษา นโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
2. พิจารณาเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการจัดแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี
4. ให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
5. กำกับติดตามการดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ คณะกรรมการสถานศึกษาจะช่วยเสนอแนะความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงควรมีบทบาทควบคู่กับสถานศึกษา ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ผู้รับผิดชอบงานวิชาการ ร่วมกับผู้ปฏิบัติการสอน ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

สภาพความต้องการของท้องถิ่น แหล่งความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่นและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
3. เสนอเพื่อขอความเห็นชอบสาระหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น พัฒนาหลักสูตรให้สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำเสนอให้สถานศึกษาไว้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำสาระหลักสูตร
2. พิจารณาให้ความเห็นชอบในสาระหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. กำกับและติดตาม การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา

การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาเมื่อสถานศึกษาดำเนินการไปแล้ว ผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ เป็นเรื่องราวที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องรับรู้ เพื่อจะได้เข้ามาช่วยสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทที่ควบคู่กันไป ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี
2. สรุปรายงานผลการดำเนินตามแผนปฏิบัติการประจำปีให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้ทราบภาคเรียนละ 1 ครั้ง
3. พัฒนาปรับปรุงการดำเนินการตามแผนให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติมากขึ้น

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาแนวทางการดำเนินการและปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
2. รับทราบรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษารวมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3. ติดตามดูแล ช่วยเหลือแก้ปัญหาและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

5. ส่งเสริมและสนับสนุน ให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพได้มาตรฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับผู้ปกครองของนักเรียน รู้สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดีสามารถร่วมกับสถานศึกษา กำหนดแนวทางที่จะทำให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึง และได้เรียนอย่างมีคุณภาพจึงควร กำหนดบทบาทสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตบริการ โรงเรียน
2. เกณฑ์เด็กทุกคนให้ได้เข้าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
3. ติดตามดูแลช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนให้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อให้เด็กได้เรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาภาค

บังคับ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ร่วมและสนับสนุนการดำเนินการในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตบริการของโรงเรียน
2. ประสานความร่วมมือสร้างความเข้าใจกับประชาชนทั่วไป และผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญในการศึกษา
3. สนับสนุนช่วยเหลือ เด็กที่ขาดแคลน หรือมีความต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อให้สามารถได้เรียนจนจบหลักสูตร

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

สิทธิและความเสมอภาคในการที่เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีความพิการเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ควรจะต้องทำหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าของสถานศึกษา

1. ดำรงข้อมูลเกี่ยวกับเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
2. จัดให้เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียน และได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
3. จัดทำสื่อจัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์ การเรียนต่างๆที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้สามารถเรียนอยู่ในสถานศึกษาอย่างมีความสุข

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษในท้องถิ่นเพื่อเสนอข้อมูลให้กับสถานศึกษา
 2. สนับสนุนสิ่งต่างๆที่จะเป็นสื่อเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะต่างๆ
 3. สนับสนุน ส่งเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- Rajabhat Mahasarakham University**
7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

กระทรวงได้กระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปให้สถานศึกษาดำเนินการได้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้ที่กำหนดนโยบายในการบริหารงานของสถานศึกษา ข้อเสนอแนวทางในการบริหารงานทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา จึงควรกำหนดบทบาทหน้าที่ควบคู่กันไว้ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดแนวทางการบริหารงานในด้านวิชาการงบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี
2. นำข้อสรุปที่เป็นข้อเสนอของคณะกรรมการสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมทั้ง 4 ด้าน

3. เสนอให้คณะกรรมการได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. เสนอแนะแนวทางในการบริหาร และจัดการในด้านงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

2. ร่วมเป็นคณะทำงาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้การบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษาตลอดจนเป็นวิทยากรภายนอกและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกวัย รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น เป็นผู้ที่สามารถช่วยระดมทรัพยากรต่างๆ ทั้งภายในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น เข้ามาช่วยในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาของนักเรียนได้ในหลายๆด้าน จึงควรมีบทบาทที่ควบคู่กับสถานศึกษา ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. เสนอแนะแนวทางในการระดมทรัพยากรต่างๆมาช่วยในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. ร่วมวางแผนในการดำเนินงานกับคณะกรรมการสถานศึกษาในการระดมทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3. จัดหาวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ และวิชาชีพชุมชนและท้องถิ่น

4. จัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ร่วมกำหนดแนวทางในการระดมทรัพยากรต่างๆทั้งภายนอก และภายในท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. ส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นด้านวิชาชีพในท้องถิ่น มาให้ความรู้กับนักเรียน โดยจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรภายนอก

3. สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีตประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมของท้องถิ่น และของชาติโดยร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการ

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น

คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลต่างๆที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ บทบาทในฐานะกรรมการสถานศึกษาจะทำหน้าที่ตัวแทนของสถานศึกษา เสริมสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน หรือองค์กรต่างๆให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษา และนำสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษาจึงควรควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. พัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ให้มีความพร้อมในทุกด้านทั้งในด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปที่สะอาดร่มรื่น สวยงาม น่าอยู่ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน
3. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งที่จะศึกษาหาความรู้ โดยปรับปรุงห้องสมุด ห้องปฏิบัติการเรียนในวิชาต่างๆให้มีความสมบูรณ์พร้อมที่จะใช้ทั้งภายใน สถานศึกษาและให้บริการบุคคลภายนอก
3. เข้าไปร่วมจัดกิจกรรมต่างๆที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชน และท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ประสานกับประชาชน และองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชนให้เข้ามาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และเป็นแหล่งที่จะให้บริการชุมชน
2. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษาประสานสัมพันธ์กับชุมชนและองค์กรภายนอกให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษาและใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และเป็นแหล่งบริการชุมชน
3. ส่งเสริมสนับสนุน ให้สถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน

10. ให้ความเห็นชอบ รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินการของสถานศึกษา เมื่อสิ้นปี สถานศึกษาจะต้องจัดทำสรุปรายงานการดำเนินการเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาได้รับทราบ และเห็นชอบรายงานต่อสาธารณชน ซึ่งสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปี
2. เสนอคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบ และเห็นชอบให้รายงานต่อสาธารณชน
3. รายงานผลการดำเนินการประจำปีของสถานศึกษาให้สาธารณชนได้ทราบ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์หรือสิ่งอื่นๆ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. รับทราบและให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา
2. เสนอแนะเพื่อปรับปรุง รายงานผลการดำเนินงานประจำปีให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร

นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ยังมีผู้นำของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นอีกไม่น้อยที่ยินดีที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา ดังนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาและคณะอนุกรรมการ เพื่อช่วยดำเนินงานในภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. สรรวจ และจัดทำเนียบบุคคลที่มีความสามารถ และบุคคลตัวอย่างด้านต่างๆที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้รับการยอมรับจากสาธารณชน
2. เสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อแต่งตั้งเป็น

ที่ปรึกษา และ/หรือคณะอนุกรรมการตามภารกิจที่ระบุไว้กำหนด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. พิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษา และ/หรือคณะอนุกรรมการตามภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาตามความจำเป็น และความเหมาะสม
2. ส่งเสริมสนับสนุนเป็นที่ปรึกษา ให้คณะอนุกรรมการ ได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย จากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นๆ

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากภารกิจที่ระบุไว้ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น เรื่องนโยบายหรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัด ได้แจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านั้น ถ้าได้รับความร่วมมือได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษา ก็จะทำให้งานในภารกิจของสถานศึกษาประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. นำนโยบายแนวปฏิบัติหรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัดแจ้งให้สถานศึกษาได้ปฏิบัติเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาได้ทราบ
2. ประสานความร่วมมือในการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาที่ปรึกษา และ/หรือคณะทำงาน เพื่อให้การดำเนินการ ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายสำเร็จลุล่วง

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. รับทราบให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานตามภารกิจที่หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นมอบหมาย
2. ให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินการ ในภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้บังเกิดผลสำเร็จ

1.5.2 บทบาทหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ยังมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหลายระดับ และบุคคล จึงนำเสนอบทบาทหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

- 1.1 ทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษา โดยตำแหน่ง
- 1.2 ดำเนินการสรรหาคณะกรรมการสถานศึกษาจากกลุ่มบุคคลต่างๆตามระเบียบข้อ 5 (ยกเว้น กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ) ได้แก่ ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้แทนศิษย์เก่า กลุ่มละ 1-2 คน รวมทั้งสิ้น 5-10 คน
- 1.3 ดำเนินการร่วมกับผู้แทนจากกลุ่มบุคคลที่ได้รับคัดเลือกตามข้อ 2 เสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 8 คน แล้วคัดเลือกให้เหลือกึ่งหนึ่ง
- 1.4 ดำเนินการร่วมกับผู้แทนที่ได้รับคัดเลือกตามข้อ 2) และ 3) คัดเลือกประธานตามระเบียบข้อ 5 (1) (3) (4) (5) และ (6) ยกเว้น (2) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน
- 1.5 จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและนำเสนอ ให้หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ/ผู้อำนวยการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ลงนามแต่งตั้ง
- 1.6 ดำเนินการให้มีการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง และรายงานการประชุมต่อหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ/ผู้อำนวยการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
- 1.7 ดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนและนำรายชื่อเสนอหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ/ผู้อำนวยการประถมศึกษากรุงเทพมหานครเพื่อลงนามแต่งตั้งในกรณีที่กรรมการสถานศึกษาชุดเดิมต้องพ้นจากตำแหน่งตามวาระแรก เมื่อครบกำหนด 2 ปี ตามระเบียบข้อ 10 ภายใน 45 วัน และในกรณีที่ตำแหน่งกรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่า 90 วัน ให้ดำเนินการภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง

2. หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ / กิ่งอำเภอ / ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

- 2.1 พิจารณาลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา
- 2.2 เสริมและสนับสนุนให้การดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นไปตามระเบียบ

3. คณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 3.1 ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
- 3.2 ดำเนินการคัดเลือกประธาน และรองประธานจากตัวแทนกลุ่มบุคคลตามระเบียบข้อ 5 (1) (3) (4) (5) และ (6)
- 3.3 มีมติให้กรรมการสถานศึกษาพ้นจากตำแหน่งตามระเบียบข้อ 11 (10)

4. เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

1.6 ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. 2543
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Rajabhat Manasarakham University

เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการ จึงวางระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539”

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งในระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่หมายรวมถึงสถานศึกษาที่จัดเฉพาะทาง

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการที่รับผิดชอบบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคนประกอบด้วย

(1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใด ที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกินสองคน

(5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่าหรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสี่คน

ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่งใน (1) (3) (4) (5) และ (6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการ กำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (1) (2) (3) (4) และ (5)

(2) ให้ผู้สมัครเข้าคัดเลือกตามข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่าเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(3) ให้ผู้ได้รับคัดเลือกตามข้อ 7 (2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ตนเห็นสมควรจำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ประชุมคัดเลือกให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง
 ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใด ให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้

ในกรณีที่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ถือว่าผู้ที่สมัครเข้ารับการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่ยังขาดอยู่และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือตามจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

- (1) เป็นผู้สนใจในการพัฒนาการศึกษา
- (2) เป็นผู้มีความประพฤติดี
- (3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ทำให้

โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้งและอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการ มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง
 คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรก เมื่อครบกำหนดสองปีให้จับสลากออก
 กึ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกินจำนวนให้พิเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคน เว้นกรรมการและเลขานุการ

ให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรค
 สอง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวรรคหนึ่งและวรรค
 สามให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวันนับจากวันครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่
 ให้กรรมการชุดเดิม ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้ มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่

กรรมการที่พ้นวาระ อาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก

ข้อ 11 กรรมการ จะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ออกตามวาระ
- (2) ดาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8
- (5) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (6) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (7) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่

ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (2) และผู้บริหารสถานศึกษา

(9) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้นสำหรับกรรมการตามข้อ 5 (1)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(10) พ้นจากสภาพการเป็นผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับกรรมการตามข้อ 5 (4)

(11) คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสาม มีมติให้ออกยกเว้นตำแหน่งกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวัน ให้สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้นภายในสามสิบวัน นับตั้งแต่วันที่ว่างลง และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ท้องถิ่น

(4) กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

(6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มี

ความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

(7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ของสถานศึกษา

(8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

(9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

(10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

(11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ ตามที่เห็นควร

(12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการ อย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง

การดำเนินการประชุมคณะกรรมการให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด โดยให้มีกรรมการเข้าร่วมประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของคณะกรรมการที่มีอยู่ในขณะนั้น และให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี ในกรณีที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง ให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วย

ให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งภายในสัปดาห์วัน นับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้เสร็จภายในหกสัปดาห์ นับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการโรงเรียนอยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบ ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม ซึ่งเป็นเจ้าสังกัด กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543

สมศักดิ์ ปริศนานันท์กุล

(นายสมศักดิ์ ปริศนานันท์กุล)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

วรวรรณ เดือนนาคี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น (2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 392 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 306 คน และผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 86 คน การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าและเลือกตอบ จำนวน 2 ตอน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Sciences for Windows) หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วย t-test ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันปัญหา ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ส่วนความต้องการในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

2. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารโรงเรียน พบว่า

2.1 สภาพปัจจุบัน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 สภาพปัญหา ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ความต้องการด้านวิชาการ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตำราญ หาญประเสริฐ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างคือ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 290 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for WINDOWS เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน ด้านที่มีส่วนร่วมมากคือการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านที่มีส่วนร่วมน้อยคือการให้ความเห็นชอบการจัดทำสาระหลักสูตรท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษาตัวแทนจากชุมชนมีส่วนร่วมน้อยทุกด้าน กรรมการตัวแทนครูและผู้บริหาร โรงเรียนมีส่วนร่วมมากทุกด้าน

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปัญหาระดับปานกลางทุกด้านปัญหาสำคัญเกิดจากกรรมการสถานศึกษายังไม่รู้หน้าที่ดีพอและขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษารองลงมาเกิดจากผู้บริหาร โรงเรียน ไม่ให้ความสำคัญแก่กรรมการสถานศึกษา และการคัดเลือกคนเป็นกรรมการสถานศึกษา ยังไม่ได้คนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา มีการประชุมกรรมการเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยครั้งมาก

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะความต้องการให้เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วถึงทุกคนและมีคุณภาพได้มาตรฐาน กรรมการจากชุมชน จากครูและผู้บริหาร โรงเรียนมีความต้องการมากเช่นเดียวกัน โรงเรียนควรให้ความสำคัญต่อบทบาทและหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาให้มากขึ้น ควรจัดให้มีระบบพัฒนาศักยภาพของกรรมการสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ควรเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาเข้ามาร่วมปฏิบัติหน้าที่ทุกด้านอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ควรปรับปรุงรูปแบบวิธีการคัดเลือกกรรมการสถานศึกษาให้สามารถดึงคนดีคนเก่งเข้าสู่ระบบได้

สวัสดิ์ แก้วชนะ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 352 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมบริหารวิชาการอยู่ในระดับ “ปานกลาง” 3 อันดับแรกคือ (1) การส่งเสริมการสอน (2) งานห้องสมุด (3) วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
2. ปัญหาการมีส่วนร่วมบริหารวิชาการอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือด้านปัญหาส่วนตัวและด้านปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียน ยกเว้นด้านปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและครู อยู่ในระดับ “น้อย”
3. ความต้องการในการมีส่วนร่วมบริหารวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับคือความต้องการระดับปฏิบัติการ ความต้องการพัฒนาตนเอง และความต้องการระดับนโยบาย

สมจิต ชันขวา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 651 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.96 การวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for WINDOWS ผลการวิจัยพบว่า (1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา อยู่ในระดับ “ปานกลาง” เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล ยกเว้น ด้านการบริหารทั่วไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก “มาก” (2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวม มีความเห็นว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา อยู่ในระดับ “มาก” อันดับแรก คือ ด้านผู้บริหารและครู รองลงมาคือ ด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และด้าน โรงเรียน (3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีความเห็นว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา อยู่ในระดับ “น้อย” ได้แก่ ด้านโรงเรียน ด้านผู้บริหารและครู ยกเว้น ด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ “ปานกลาง”

พินิจ จำปาหอม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 6 ด้าน การกำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาโรงเรียน การให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน การให้คำปรึกษา แสวงหา และมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณ ตลอดจนวิทยากรภายนอก และจัดกิจกรรมเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน การรับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน การประสานงานกับองค์กรท้องถิ่น เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อการพัฒนาโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น การแต่งตั้งที่ปรึกษา และหรืออนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมาย ตามความคิดเห็นของกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไชยวาน จำนวน 174 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า มีจำนวน 3 ชุด คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ 0.22 ถึง 0.74 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า

1. คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติหน้าที่เรียงตามลำดับจากมาก

ไปหาน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ คือ การแต่งตั้งที่ปรึกษา และหรืออนุกรรมการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมาย การให้คำปรึกษา แสวงหา และมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณ ตลอดจนวิทยากรภายนอก และการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน นอกจากนี้คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ คือ คณะกรรมการโรงเรียนไม่ได้ร่วมปฏิบัติหน้าที่ เพราะไม่มีเวลา ไม่ทราบว่ามีการประชุมหรือจัดอบรม ไม่ได้เสนอแนะเพราะเกรงใจผู้บริหาร ขาดประสบการณ์ ไม่มีความมั่นใจ และไม่กล้าเสนอแนะ

2. บุคลากรโดยส่วนรวม ผู้ปกครอง และผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่าคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนข้าราชการเห็นว่า คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรืออนุกรรมการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก

คำเขียน อิมใจ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 270 คน ได้แก่ ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียน ผู้ปกครองและศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ตามกรอบแนวคิด 3 ด้าน คือ ด้านการกำหนดนโยบาย แผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียน และด้านการประสานงานกับองค์กร ในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 50 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.23 ถึง 0.68 และ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.94 ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance) ผลการศึกษาค้นพบว่า

1. คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับปานกลาง ยกเว้นผู้บริหารและครูในโรงเรียนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและ เอกชน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายข้อที่มีความพึงพอใจในระดับน้อยในแต่ละด้าน คือ กรรมการโรงเรียนร่วมประเมินผลด้านการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาค

รัฐและ เอกชน กรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการร่างและเขียนหลักสูตรท้องถิ่น และกรรมการโรงเรียนมีโอกาสเข้าร่วมประชุมกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาโรงเรียนทุกครั้ง

2 คณะกรรมการโรงเรียนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่โดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจโดยรวมและอีก 2 ด้าน คือ การกำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียนและด้านการให้คำปรึกษาเสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนมากกว่าผู้ปกครองและศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ปกครองและศิษย์เก่า ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ปกครองและศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นและผู้ปกครองและศิษย์เก่ามีความพึงพอใจมากกว่าผู้ทรงคุณวุฒิอื่น

อุไค ศรีทุมมา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุดร จังหวัดอุดรธานี การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีสถานภาพต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ คณะกรรมการโรงเรียน จำนวน 338 คน ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการครูในโรงเรียน ประชาชนและข้าราชการอื่น และผู้บริหารโรงเรียน ได้มาโดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองอุดรธานี มี 6 ด้าน คือ ด้านการกำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาของโรงเรียน ด้านการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ด้านการให้คำปรึกษาและมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณของโรงเรียนด้านการรับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนงานของโรงเรียน ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นและชุมชน และด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและ/หรือคณะอนุกรรมการต่างๆเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 39 ข้อ มีความเชื่อมั่น .98 และค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้ออยู่ระหว่าง .66 - .94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามสถานภาพ มีปัญหาการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กรรมการจากข้าราชการครูมีปัญหาปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน และอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นและชุมชน กรรมการจากประชาชนและข้าราชการอื่นมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน คือ การรับทราบความก้าวหน้า การดำเนินงาน

ตามแผนงานของโรงเรียน ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นและชุมชนและด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการต่างๆคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัันมีปัญหาการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่มีปัญหาในการแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการต่างๆแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคณะกรรมการจากประชาชนและข้าราชการอื่นมีปัญหามากกว่าคณะกรรมการจากผู้บริหารโรงเรียน

อนุพนธ์ โสมมีชัย (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 175 คน ครูประถมศึกษาจำนวน 346 คน และกรรมการโรงเรียน จำนวน 346 คน รวมทั้งหมด 867 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และมีค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยง 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามความคาดหวังให้คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติงานอยู่ในระดับ “มาก” แต่พบว่าการปฏิบัติงานจริงอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เท่านั้น ดังนั้นความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังในการปฏิบัติงานจริงของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาจึงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ทอย (Toy . 1983 : 1951 – A) บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยโคโลราโด ได้ศึกษาถึงการพัฒนาแผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนในชนบท ข้อเสนอในการวิจัยนี้ได้เสนอไว้ว่า ในการที่จะวางแผนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนในชนบทนั้น ควรจะมีการพัฒนาทางด้านนโยบายและกฎต่างๆ ให้มีการวิจัย ปรับปรุงแก้ไข ในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ กำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมายให้ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การทำให้เกิดความไว้วางใจ ความกระตือรือร้นในการทำงาน และจัดให้มีการประเมินผลในการดำเนินงานด้วย

เบเคอร์รา (Becerra. 1974 : 6887 – A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของชุมชนในการวินิจฉัยปัญหา เขาได้พบว่า การตัดสินใจใดๆที่เกี่ยวกับโรงเรียนผู้บริหารและตัวแทนชุมชน จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจโครง

การ คามบทบาทหน้าที่และนโยบายที่ตกลงกันได้และนอกจากนั้นยังพบอีกว่า ผู้บริหารต้องเข้าใจ และสนใจเกี่ยวกับความแตกต่างของชุมชนอีกทั้งพร้อมที่จะเข้าร่วมกับชุมชนได้ทุกโอกาส ทัศนคติไปทางที่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในการที่จะเข้าไปร่วม ในกระบวนการตัดสินใจ ในการเข้าร่วมของชุมชนหรือประชาชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ จะต้องมีการฝึกอบรม และเตรียมการก่อนพอสมควร ผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่ยอมรับตนเอง และไม่ควรคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะได้รับให้สูงเกินไป ในการเข้าร่วมประชุมในแต่ละครั้ง

บุรุษ (Bruce. 1972 : 6026 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สรุปผลได้ดังนี้

1. ครูและประชาชนต้องการให้ครูใหญ่มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นและการศาสนา ของชุมชน
2. ครูและประชาชนต้องการให้ครูใหญ่ทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อช่วยแก้ปัญหาอนามัย ปัญหาเด็กวัยรุ่น และเสริมสร้างโปรแกรมของชุมชน
3. ครูและผู้ปกครอง ต้องการให้ครูใหญ่จัดประชุมร่วมกันระหว่างครูกับผู้ปกครอง เพื่อผลในการศึกษาของนักเรียน
4. ครูและประชาชน ต้องการให้ครูใหญ่พักอยู่ในบริเวณ โรงเรียน

สมิท (Smith.1971: 2377 – A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษา ในการวางแผนและการพัฒนาของมหาวิทยาลัย มลรัฐมิชิแกน พบว่าสมาชิกของคณะกรรมการ ศึกษาผู้บริหาร โรงเรียนและประชาชนมีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาคณะกรรมการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยคณะกรรมการไม่มีส่วนรู้เห็น คณะกรรมการศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นไปกว่า เดิมหากมีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ยังไม่มีความร่วมมือในการจัดการศึกษาเท่าที่ควร และยังไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ โรงเรียน ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ไม่มีเวลาที่จะมาประชุม ปรึกษาหารือเรื่องต่างๆผู้วิจัยจึงเห็นควรทำการศึกษาระดับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการว่ามี การปฏิบัติงานอยู่ในระดับใด เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ สำหรับการกำหนดนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนำไปพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนต่อไปให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน